

BOLESLAV BARTA

VLIV NEUROTICISMU NA POSTOJE STUDENTŮ K VÝROBNÍ PRÁCI¹

Plán výzkumu a popis metod

Výzkumu bylo podrobena 115 studentů II. ročníku filosofické fakulty UJEP v Brně. Byl proveden dva dny před nástupem studentů na výrobní práci, bezprostředně poté, co jim byly představiteli fakulty dány poslední instrukce o organizaci spojení výuky s výrobní praxí a o průběhu výrobní práce v dotyčných závodech. Vysvětlovací „kampaň“ o smyslu výrobní práce probíhala na několika schůzích studentů již nějakou dobu předtím.

Na závěr této vysvětlovací kampaně jsme provedli se 40 studenty (20 z II. roč. a 20 z I. roč.) rozhovory se zaměřením na odkrytí faktorů, které by je mohly vůči výrobní práci negativně motivovat. Na základě těchto rozhovorů jsme určili 26 faktorů, z nichž jsme ve formě 26 otázek sestavili dotazník. Na otázky odpovídaly zkoumané osoby zatřesením předtištěné odpovědi ANO nebo NE. V případě pochybnosti měly připsat k zatřesenému slovu tečku.

Výslednou kvalitou postoje studentů k výrobní práci (určenou dílčími postoji k jednotlivým motivačním činitelům) jsme vyjadřovali v tzv. indexu postoje k výrobní práci. Tímto indexem byl podíl ve zlomku, kde v čitateli je skutečný počet kladných složek postoje a ve jmenovateli je skutečný počet záporných složek postoje.

26 otázek s předtištěnými odpověďmi jsme doplnili dalšími dvěma otázkami, na které jsme žádali volné odpovědi, jejichž délku jsme neomezovali. Na první otázku měly zkoumané osoby odpovědět, co je podle jejich nynějšího názoru největším přínosem výrobní práce zařazené do vysokoškolského studia a co je podle jejich nynějšího názoru jejím největším nedostatkem. Odpovědi jsme pak podrobili obsahové analýze. Každou odpověď v celém jejím rozsahu jsme považovali za kontextovou jednotku, v níž jsme počítali zaznamenávací jednotky. Za zaznamenávací jednotky jsme volili jednotlivé obsahové elementy charakteru „aktiv“ nebo „pasiv“ (podle dané kontextové jednotky) výrobní práce z hlediska zkoumaných subjektů. Poměr kladných zaznamenávacích jednotek se zápornými zaznamenávacími jednotkami dával podíl, který měl pro nás funkci kontrolního indexu vůči indexu úrovně postoje, získanému v první části dotazníku. Jestliže např. měl index úrovně postoje hodnotu 1,6 (= 16 : 10), pak jeho kontrolní index musel mít hodnotu stejnou (např. 5 : 3 = 1,6) nebo velmi blízkou.

Dotazníky, v nichž se hodnoty obou indexů významněji rozcházely (o více než 1 nejbližší vyšší nebo nižší hodnotu), jsme vyřadili z vlastního zpracování výzkumných dat. Za rozhodující pro určení kvality postoje jsme považovali index úrovně postoje, od něhož se kontrolní index mohl lišit v uvedeném rozmezí. S takovou nebo podobnou metodou měření postojů jsme se v literatuře nesetkali.

Dále jsme vyřadili z vlastního zpracování ty dotazníky, v nichž chyběla odpověď na některou otázku nebo v nichž zkoumaná osoba připsala k odpovědi tečku. V tomto posledním případě šlo o jeden dotazník, a to pouze s jednou tečkou. Při normalizaci byl pak i tento dotazník vyřazen. Normalizace byla provedena na 100 dotaznících. Výpočty se tedy opírají o data od 100 zkoumaných osob.

Instrukce, vysvětlující zároveň smysl výzkumu, byla zkoumaným osobám sdělena jednak slovně, jednak jim byla dána písemně s dotazníkem se žádostí, aby si ji zkoumané osoby před vlastním vyplněním dotazníku ještě přečetly.

K postojovému dotazníku byl také připojen náš dotazník neuroticismu, zaměřený na zjišťování neuropsychické labilitu speciálně u vysokoškolských studentů. Byl sestaven na základě použití Eysenckova a Knoblochova dotazníku neuroticismu, části Mitten-

¹ Zpráva o dílčí studii z výzkumu podílu motivačních činitelů a neuropsychické stability na tvorbě postoje k nové životní situaci.

eckerova osobnostního dotazníku a doplněn vlastními položkami. Zkoumané osoby měly za úkol vyplnit při jednom sezení oba dotazníky, které byly při administraci společně sepsny. Vyplnění dotazníků bylo anonymní. Zkoumané osoby se neměly vracet k jednou již zodpovězeným položkám a po otočení vyplněné strany dotazníku jí neměly již obracet zpět.

Náš dotazník má 50 položek, které jsme při výpočtu indexu neuropsychické labilitý považovali za počet možných symptomů. Index neuropsychické labilitý je podíl ze zlomku, kde v čitateli je počet reálně se vyskytujících symptomů, ve jmenovateli počet možných symptomů (v daném případě 50).

Analyza materiálů

1. Hypotézu, že existuje závislost mezi intenzitou postoje (respektive jeho typem) k nové životní situaci a mírou neuropsychické labilitý jsme si nejdříve ověřili výpočtem korelace mezi počtem neurotických symptomů (x_1), který byl v našem dotazníku dosažen zkoumanými osobami, a počtem kladných složek postoje (x_2).

Korelace mezi počtem neurotických symptomů a počtem kladných složek postoje se ukázala statisticky významná nejméně na 1 % hladině. (Protože obě celočíselné proměnné mohou nabývat velkého počtu různých hodnot rozložených přibližně symetricky, je možno proměnné považovat za přibližně normální.)

2. Zjištění vztahu mezi neuropsychickou labilitou a různými typy postojů k nové životní situaci (konkrétně postojů studentů k výrobní práci) se opírá o data získaná jak normalizovaným dotazníkem neuropsychické labilitý, tak normalizovaným postojovým dotazníkem.

Neuroticismus i postoje byly vyjádřeny pomocí standardizované pětistupňové škály a byl spočítán koeficient korelace $r = 4,485$.

3. Závislost typu postojů na stupni neuroticismu je možno popsat regresní přímkou:

$$y = \bar{y} + b(x - \bar{x})$$

$$\bar{x} = \frac{305}{100} = 3,05$$

$$\bar{y} = \frac{318}{100} = 3,18$$

$$b = \frac{P}{Q} = \frac{37,10}{70,75}$$

$$y = 3,18 + 0,524(x - 3,05)$$

Procentuální vyjádření závislosti výskytu jednotlivých typů postojů studentů k výrobní práci (= nové životní situaci) na stupni neuropsychické stability — labilitý se nachází v následující tabulce.

Stupně neuropsychické labilitý	Postoje		
	kladné	ambivalentní	záporné
1 (stabilní)	100 %	—	—
2 (mírně labilní)	18,7 %	62,5 %	18,8 %
3 (středně labilní)	14,3 %	53,6 %	32,1 %
4 (silně labilní)	—	43,7 %	58,7 %
5 (velmi silně labilní)	—	20 %	80 %